



romaversitas  
north macedonia



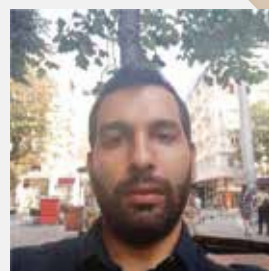
ROMA  
EDUCATION  
FUND

## ОРАТОРСКИ НАСТАПИ НА ТЕМА

**РОМСКИОТ НАРОД - МИНАТО, СЕГАШНОСТ, ИДНИНА**

**МАКЕДОНСКИ НАРОДЕН ТЕАТАР (МАЛА СЦЕНА)**

**04 АПРИЛ 2019**



**Едно општество за сите...  
ама, во Германија!**

*Ариф Адеми*



romaversitas  
north macedonia



ROMA  
EDUCATION  
FUND

Уште во Античкото време, големиот Аристотел кажал дека политиката е кралска наука. Кралска наука која треба да доведе до перфектно општество, перфектно општество за сите, или како што ние сакаме да кажеме концепт едно општество за сите. Преубаво звучи нели? Но реалноста говори дека тешко оди неговото создавање. Еве ние нашето перфектно општество, едно општество за сите го градиме 28 години ... и градиме, и градиме и градиме, и како што мене ми се чини уште 280 години нема да го изградиме...

**СЕ ПРАШУВАТЕ ЗОШТО СУМ ваков песимист. Еве ќе се обидам да ви објаснам,**

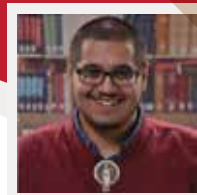
Па како да изградиме едно општество за сите кога предуслов за вработување е да имате партиска книшка.

Како да изградиме едно општество за сите кога целата администрација е обоена во партиски бои. Администрација која не работи за интересите на народот туку за политичките партии и нејзините моќници.

Па како да изградиме едно општество за сите кога младите ги гледаат политичките партии како бироа за вработување. Навистина е болно кога гледаме како млади лица лепат плакати и се целосни слуги на своите партиски лидери само со една цел: да бидат вработени како курири, хигиеничари, лекари.

Очигледно во ова општество е многу полесно да се успее ако си член на политичка партија, **ДА КОНЦЕПТ ЕДНО ОПШТЕСТВО ЗА СИТЕ. АМА НЕ ТУКА, ТУКУ ВО ГЕРМАНИЈА** - таму каде што се цени колку си квалитетен и колку вредиш ... Затоа, и не треба да не чуди зошто младите ни бегаат во Германија, Франција, Белгија. За разлика од таму, во Македонија доволно е да си син или ќерка на некој пратеник или уште подобро пратеничка. Тогаш вие веќе со една нога сте во ЕЛЕМ, Рек Битола, АЕК, Мепсо. Понекогаш се прашувам како е возможно сите ќерки и синови на политичари да се толку квалитетни па според тоа да бидат вработени на високи функции и работни позиции! Гордост на мама и тато ќе речат ... Епа тешко оди драги мои така креирање на едно општество за сите.

Тешко оди бидејќи лесно можеме да забележиме дека ова општество не е еднакво за сите. Па во Македонија дури и правдата за некого е слепа, а за некого сирка. Не ми верувате? Еве ви пример. РОМИ вратени од граница. РОМИТЕ поведуваат судска постапка, Судијата согласно уставот и законите пресудува дека нема дискриминација, нема повреда на правото на слободно движење. За разлика од овие случаи истиот судија врз основа на истиот устав и закони истиот случај само друга етничка заедница, само за нив не носи никакви пресуди, знаете ли зошто?! бидејќи нема такви случаи. Само ние бевме угнетени! **ЕДНАКВОСТ М?** Далеку сме ние од еднаквост... Доколку имаше еднаквост во ова општество зарем бабичката што продаваше малинки и капинки наспроти буњаковец ќе беше така влечена и бркана од инспекторите. Се прашувам да не требаше бабичката да има партиска книшка за да биде оставена на мира, или пак бабичката сама се



влечеше и сама се бркаше, како што и полицајката кај мавровка сама се удри во пајакот.

Но не се само партии проблем во Македонија, проблем во Македонија се и поделбите по етнички групи. Волтер ќе каже: прво сум човек, а по случаен избор припадник на некој сегмент. Во Македонија далеку сме од принципите на Волтер. Тука идеите на Волтер се мртви. Македонците и Албанците се граѓани од прв ред, а сите ние останати Роми, Турци, Власи, Срби граѓани од втор, трет ред. Сведоци бевме дека Охридскиот Рамковен договор беше донесен за сите етнички заедници, но видливо е дека бенефициите од тој договор ги користат само Албанците. Доволно е само да погледнете што се случуваше со законот за јазици ... Закон за јазици а во него одредби само за албанскиот јазик. Па зошто не се побуниме против тоа тогаш ... бидејќи тоа право му припаѓа единствено на граѓанин од прв ред?

Почнувајќи од 2001 година во духот на Охридскиот рамковен договор говориме за соодветна и правична застапеност. Тука морам да ви кажам дека ние Ромите не само што сме соодветно и правично застапени, туку сме презастапени ... но во Јавното претпријатие Комуналец, таму секој втор, трет вработен е РОМ, а кога станува збор за повисока функција, тогаш на секој илјадити директор еден е Ром и тоа во институција која нема допир со креирање на јавна политика. Само бројка без никаква суштина.

А кога станува збор за важна јавна функција со суштина како на пример претседател на држава очигледно нашиот глас не е битен. Видовме дека и за конзенсуалниот кандидат за претседател на Македонија месец дена преговараа Македонски и Албански партии и на крај само ни ја соопштија веста кој ќе биде кандидат, а ние ... е ние одлучивме и единствената кандидатура да ја повлечеме. Додека едни преговараат, други бланко подржуваат.

Но не се проблем само претседателските избори, нееднаквоста можеме да ја видиме и на парламентарните избори. Наместо цела држава да е една изборна единица за да и ние малите етнички заедници имаме еднаков извор на моќ, Македонија е поделена на 6 изборни единици. Решение кое ги фаворизира големите политички партии, а со тоа и големите етнички заедници. Ако сакаме едно општество за сите тогаш е логично Македонија да биде една изборна единица. Една изборна единица за едно општество за сите. Решение кое ќе доведе и ромските партии да имаат еднаква шанса за самостоен влез во парламентот. Само така ромските партии ќе може да бидат моќни и независни претставници на ромскиот народ. Вака ромските партии се само декор на големите партии, исто како махагонот на мерцедесот од 600 000 евра – така споени и неразделни. Повторно на дело двојни - тројни аршини во ова едно општество за сите.

Еве баш зошто нема да го изградиме концептот едно општество за сите! Ми се чини дури и тие 280 години се малку за да го изградиме. Таквиот податок посебно ме боли бидејќи ние помалите етнички заедници мечтаеме за овој концепт. Мечтаеме за општество каде што проблемите на граѓаните ќе бидат на прво место, каде што ќе нема потреба од партиска книшка за да се вработиме, каде што ќе нема потреба да сме дел политичка партија да успееме, каде што ќе нема непотизам, каде што ќе нема нееднаквост и дискриминација, сегрегација, стереотипизација, каде што закони ќе важат еднакво за сите етникуми. Но овој сон е многу далечен, посебно за нас Ромите. За жал, како што ми се чини во овој концепт едно општество за сите нема место за нас Ромите. Ромите во овој концепт се погребани. Живи – Мртвци.

## Книга во рака и напред во борба!

Цвета Ангелова



romaversitas  
north macedonia



ROMA  
EDUCATION  
FUND

Големиот Нелсон Мандела еднаш рекол „Образованието е најмоќното оружје кое може да го промени светот“. Сведоци сме колку брзо светот се менува, а со него и традициите воедно и културата на секој народ, некои обичаи остануваат во минатото се јавуваат нови традиции, како што минуваат генерациите. Но каде сме ние Ромите во цела оваа приказна, дали и ние сме чекор со светот. Во право бил Мандела навистина образованието е моќно оружје кое ги руши сите бариери, но сега природно се наметнува прашањето, колку ние Ромите го користиме ова оружје за да го смениме нашиот свет?

Првенствено драги мои правото на тоа оружје на младите ромчиња им е одземено од најблиските, од семејството. Сега сите се прашувате зошто, па родителите секогаш го мислат најдоброто, што се согласувам со вас, ама и вие согласете се со мене дека сеуште домириа мислењето да не си ги праќаат своите деца на училиште, токму затоа само 4% од родителите ги прашуваат своите деца што учеле денеска, а пак само 10% настојуваат да обезбедат работна атмосфера за своите деца. Ромското секојдневие е исполнето со вакви ситуации, работа атмосфера за овие деца не постои па затоа, колку пати сме слушнале приказна за млада ромка на 16 години треба да биде омажена а веќе на 20 да има две деца? Па тука сакам да ви поставам прашање, како тие млади жени да го продолжат своето образование, кога ги имаат своите деца и цело семејство на своите плеќи? Па како овие жени да го променат својот свет, како да бидат академски успешни, да обезбедат подобра иднина за своите деца?

Исто, колку пати сме слушнале приказна дека млад талентиран и исклучително вреден ром наместо еден де да продолжи на факултет, бил принуден на 14 години веќе да работи, бил принуден да излезе од училишните клупи за да заработува за своето семејство. Бидејќи така треба, бидејќи ова се случува со генерации во семејството, бидејќи ромската културата и традицијата така налагаат. Ве молам, културата и традицијата не се изговор за нашите деца да не бидат образовани, за нашите деца да не го променат својот свет.

Драги мои, ова не се празни приказни. Сега некој од вас ќе си помисли: а не, во нашето мултиетничко општество постојат еднакви образовни шанси, задолжително е основното и средно образование, постојат казни кон родителите кои не ги праќаат своите деца на училиште, и тоа строги казни. Да, потполно сте во право! Државата се труди сите да добијат шанса да го започнат ова бескрајно исполнувачко патување, сите освен ние Ромите.

Точно е дека постојат сите овие закони но ова не важи и за ромите, државата сеуште не реагира, а со тоа младите роми кои треба да бидат во училиште еднакви со своите врсници да чекорат горди кон своето знаење, тие се оставени да чекорат необразовани низ улиците на нашата држава, а државата го толерира сето ова. Тоа го знам јас, а и го знаете сите вие.

Понекогаш вака искрено да ви кажам седам и се прашувам, па добро дали на државата и одговара да биде вака? Бидејќи занете колку е по необразован народот толку полесно можеш да го лажеш, да го манипулираш, па дури и да го искористуваш. Понекогаш добивам впечаток дека



**оваа држава не сака да го предаде образованието како оружје на Ромите, можеби тоа е причината зошто младите и невини ромчиња ги сместува во специјализирани училишта.**

**Да, да драги мои добро слушнавете во специјализирани училишта, а знаете која е причината? Недоволно познавање на македонскиот јазик, ве молам замислете дете од 6 години дома зборува на ромски јазик, соседите исто, неговата мајка му пее на ромски, па како тоа дете да одговара на прашања на македонски јазик? Јас навистина не знам од кога недоволното познавање на македонски јазик е ментална попреченост, јас познавам и други етникуми кои живеат и гордо чекорат и си го зборуваат својот јазик па нивните деца се во нормални училишта дури и се држи настава на истиот**

**Во иднина сакам да бидам професорка, кога им ја соопштив оваа важна вест на моите дома, не добив голема поддршка, добив прашање, како сакам толку време да поминам во учење и соопштение дека моите имале други планови за иднината. Иако не ја имав потребната поддршка во голема мера, сеуште бев толку импресионирана од знаењето кои го поседуваат професорите, и нивната привилегија да го пренесуваат своето знаење на наредните генерации кои доаѓат и колку мора да се горди со нивната позиција во општеството, со нивниот придонес.**

**Денеска, се прашувам зошто професорите молчат пред сето ова што им се случува на младите ромчиња, зарем не се просветни работници? Тие се свесни дека нашите деца не го разбираат македонскиот јазик и пола од наставата, но сеуште не превземаат ништо, прво како професори како дел од образованието а после како членови на ова општество.**

**Зошто молчат кога пред нивни очи млади деца полни со неискористен потенцијал се сместувани во специјални училишта? Каде се сега професорите да кажат стоп на сегрегација, да кажат стоп на дискриминацијата, а се спротистават на ваквиот систем? Тие се неми, исто како и државата, исто како и општеството. Неми сведоци пред системот кој ги притиска ромите на дното, систем кој ги препушта ромите сами на себе.**

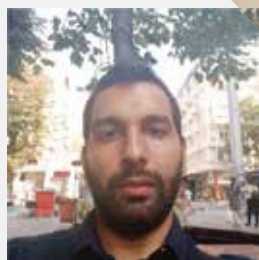
**Затоа ве молам, како припадник на Ромската етничка заедница, и како иден родител, не дозволувајте нашите деца да го немаат в раце најмоќното оружје на светот, оружје кое ги руши сите бариери и пресрасуди. Ние заслужуваме повеќе, нашите деца заслужуваат повеќе, тие имаат право да бидат еднакви со своите врсници да другаруваат и да ја креираат својата иднина на милион други начини а не да ги поминваат најбитните години од нивниот невин живот во специјализирани училишта. Така не се стекнува она оружје за кое зборува Мандела, тоа оружје се стекнува зад училишните клупи во првите редови гордо бидејќи овој систем очигледно е креиран да не успееме.**

**А навистина малку недостасува за работите да бидат поинакви. Семејството да поддржува, државата да прекина да игнорира и да се активира. А професорите да се поттсетат дека се просветители, бидејќи тие имаат должност за развојот на ромските деца, во нив лежат нашите идни доктори, инжињери, професори, архитекти, спортисти, дизајнери, уметници.**

**Во нив лежи иднината на сите нас Ромите, не ја уништувајте, напротив охрабнете ја со најсилното оружје ОБРАЗОВАНИЕТО.**

## Дали ќе изумреме?

Семран Сулејман



romaversitas  
north macedonia



ROMA  
EDUCATION  
FUND

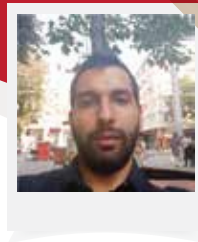
Јазикот за една заедница преставува алка која што е дел од синцирот наречен идентитет на еден народ. Блаже Коневски рекол: „Јазикот е нашата татковина“. И тука го поставувам следново прашање? Каква е состојбата со нашата татковина? Каква е состојбата со ромскиот јазик. Реалноста е дека употребата на ромскиот јазик е намалена. Според УНЕСКО ромскиот јазик е еден од јазиците кои изумираат. Дали тоа значи дека алката се кине? Очигледно одговорот е да. И на тој пат сите имаме вина. И денес пред вас ќе се обидам да ви кажам зошто.

Да започнеме на следниов начин. Замислете си сцена. Невладина организација. Сите внатре работат. Сите вработените во неа се Роми. Подготвуваат проект. И погодете на кој јазик зборуваат додека го подготвуваат проектот. Се разбира не на Ромски јазик. Замислете си сцена 2. Двајца Роми студенти на еден од факултетите при УКИМ. После долгите и исцрпни предавања, прават пауза во бифето и разговараат за испитната сесија. Можете да погодите на кој јазик зборуваат меѓусебе? Секако не на ромски. Сцена 3. Ромско семејство, дома гледаат филм. Додека трае филмот може да погодите на кој јазик го коментираат филмот? На било кој јазик, само не на ромски...

Дали некогаш сте биле сведоци на вакви сцени? Јас да ви кажам искрено сум сведок на вакви сцени многу често. И затоа постојано си го поставувам прашањето: Толку ли не го почитуваме сопствениот јазик или истото го правиме несвесно? Јас би рекол и едното и другото. Гледаме потценувачки кон најважниот елемент на нашиот идентитет а не сме свесни за тоа.

Цели 49 години се поминати од издавањето на граматиката на ромски јазик од страна на Шаип Јусуф, но да ве прашам. Колкумина од вас го знаат ромскиот јазик граматички? Мислам дека многу малку. Ние имаме состојба во која Роми не го знаат воопшто Ромскиот јазик, а не пак да го познаваат граматички точно.

А што мислите кој ја има вината за тоа? Првенствено ние Ромите. Но вина имаат и тие кои треба да ни овозможат да го научиме Ромскиот јазик граматички точно. А кој треба да ни го овозможи тоа? Па се разбира институциите. Но институциите се глуви или пак не сакаат да слушат. Ромскиот јазик е воведен во основните училишта од факултативен во задолжителен во 2008/9 година. Но попусто Ромските деца повторно се ограничени во неговото учење. Учебници за овој предмет има само за 3,4, и 5 одделение, но не и во 6,7,8 и 9 одделение. Според едни истражувања ромскиот јазик се нуди на учениците во 12 од 17 училишта, а според други истражувања само во 8 од 17 училишта. Овој предмет се изучува само во 4 од 80 општини во Македонија. И тоа во општините Шуто Оризари, Чаир, Штип и Куманово. Најчест изговор на останатите општини зошто не ја применуваат наставата по овој предмет е бидејќи нема кадар. Па како ќе има кадар! 10 години се зборува дека нема кадар, а ништо не се презема за тоа. Слушаме само оправдувања, а никако решенија. Институциите не се одзиваат на повиците на ромската заедница која бара да има катедра по ромски јазик на филолошките факултети. Ниту една високообразовна институција во Македонија не сака да отвори студии по ромски јазик. Велат нема заинтересираност. Но податоците говорат дека нема заинтересираност и за други јазици но за нив во оваа држава



катедри постојат. Почитувани очигледни се двојните аршини на државата кон нас. Слободно можам да кажам дека на оваа држава не и гајле за опстанокот на ромскиот јазик.

А државата не е проста форма. Неа ја сочинуваат луѓе – политичари. Па затоа сакам да ве прашам. Каде се нашите политичари да притискаат за сево ова што го говорам да се промени? Не ! Тие имаат други поважни работи на ум. Да гледаат фудбалски натпревари сред гласање за доверба на влада. Додека другите заедници се бореа да донесат закон со кој нивниот јазик ќе биде институционално воведен како втор јазик нашите политичари организираа ромски балови ! Приоритети хм... Многу чудни приоритети... Луѓето кои што се гласани и платени да мислат за нас, не се грижат за Ромскиот јазик. За нивниот мајчин јазик...

И така, додека другите заедници целосно си ги уживаат правата да учат на својот сопствен мајчин јазик ние Ромите се уште не можеме да се избориме да биде изучуван во сите степени на образование.

Додека другите заедници се борат нивниот јазик да се користи во сите пори на општествениот и политичкиот живот, ромскиот јазик е во целосно изумирање. И затоа.

Доста беше! Доста беа изговори од сите нас ! Или ќе не биде или полека и тивко ќе исчезнеме од мапата на народи. Наместо да се интегрираме ќе се асимилираме. Геноцидот кој што Ромите го претрпеа во логорите на смртта не е ништо пострашен од тоа што нас ни се случува денес со нашиот јазик. Предлагам сите чинители на ромската заедница да се освестат и прашањето кое е од круцијално значење за нашиот идентитет да го стават највисоко на агендата на нивното делување. Доста беа поделби по сите основи. Да ги тргнеме егата на страна и сите заеднички да делуваме како едно. Да работиме на приоритетите, а тоа е унапредување на положбата на ромскиот јазик со тоа што ќе се бориме да добиеме катедра на Филолошките или Педагошките факултети во Македонија рамо до рамо со останатите заедници. Преку тоа ќе создадеме кадар кој ќе го предава ромскиот јазик во сите основни и средни училишта во Македонија. Тука предлагам и невладините организации да организираат курсеви по ромски јазик. Не смееме да чекаме се од државата. Промените мора да тргнат од нас. Мораме да го популаризираме ромскиот јазик меѓу нас Ромите. Да почнеме ромскиот јазик да го користиме во сите сегменти од нашето општествено секојдневие. Да го употребуваме дома со најблиските во семејството. На работа со нашите колеги Роми. Да го употребиме меѓу нас студентите Роми. Политичарите да го користат Ромскиот јазик секогаш кога ќе им се пружи можност.

Само така. Само така ќе бидеме сигурни дека нашата татковина и нашиот јазик се безбедни. Само така денес пред вас наместо да говорам на македонски јазик, ќе можев да говорам на ромски јазик, и вие ќе ме разберевте. Само така ќе може да бидеме сигурни дека ќе ја зачуваме клучната алка од нашиот идентитет. Ќе ја зачуваме и ќе може да ја пренесеме на нашите деца. Затоа што без јазикот, треба да запомнеме дека сме никој и ништо. Без јазикот сме осудени на тивко исчезнување и пропаст.

## За Медиумските работи

Фатима Сали



romaversitas  
north macedonia



ROMA  
EDUCATION  
FUND

Медиумите се 4та власт во едно општество. Тие во секое општество поседуваат огромна моќ. Моќ која може невиниот да го направат виновен, а виновниот да го направат невин. Токму преку таа моќ медиумите може да создаваат вистинска слика, но понекогаш може да создаваат и нереална и негативна слика која понатаму знае да има големо и трајно влијание врз ставовите на голем број луѓе. Денес, луѓето зависат од информациите кои ги добиваат преку медиумите, а секако тоа влијае врз нивната комуникација со светот и погледот кон одредени нешта. И тоа ме носи кон прашањето, каква слика прикажуваат нашите медиуми за Ромите? Позитивна или негативна? Да, да, смешно е прашањето ... апсолутно. Кого и да прашате ако е доволно искрен и праведен ќе даде само еден одговор. Во македонските медиуми доминираат негативните информации за Ромите. И ова не е само моја констатација, ова е секојдневие во Македонија, но и во светот.

Ќе започнам со прашањето дали сте забележале дека секогаш кога се збори за Роми, тие во медиумите се прикажуваат како сензација и проблем како боси, голи, валкани, неписмени и сиромашни? Притоа, ваквите репортажи и вести на медиумите немаат за цел да придонесат кон алармирање на општествената јавност за ваквите проблеми и да ја отворат потрагата по решенија туку само да дадат опис на Ромите. Така ќе забележите вести со критика за ромски номадски населби но, не и прашање зошто овие луѓе се оставени без кров над глава. Никакво решени. Само опис. Опис кој е преполн со стереотипи. Опис кој најчесто се потпира врз неточни податоци. Опис преку кој медиумите наместо да придонесуваат кон уривање на стереотипите тие всушност уште повеќе ги засилуваат истите. И затоа, доколку медиумите се толку заинтересирани за приказ на Ромите тогаш би сакала да прашам каде се медиумите сега? Каде се да го снимат овој момент и да прикажат на своите екрани и насловни страни како студенти Роми одржуваат ораторски вечери и се рамо до рамо со светските оратори? Да покажат дека сме писмени, обелечени, паметни и гласни. Ги нема. Отсутните се. Очигледно ваквите настани не им се интересни. Очигледно ваквите настани организирани од Роми не носат многу публицитет и читатели.

Но, затоа, приказните за поврзаноста на Ромите со кражби и криминални дела секогаш будат голем публицитет и читатели. Лесно можете да забележите дека во македонското општество од голема важност е јавноста да биде информирана дека РОМ украде 15 кебапчиња од ресторан. И притоа информирање посебно е важно да се потенцира дека кражбата на 15 кебапчиња ја сторил Ром. Потребни се тие приказни бидејќи токму преку нив треба да се поддржат стереотипите дека Ромите лажат, крадат и претставуваат јавна опасност за општеството. Затоа, и често при известувањето за вакви случаи кога станува збор за Роми се заборава индивидуалната приказна и се оди кон генерализирање и креирање на слика за цела една етничка заедница. Магично еден украде се трансформира во сите крадат. Еден не плаќа данок, оп сите не плаќаат данок. Еден излажал, оп сите лажат. И така суптилно се создава слика дека сите Ромите се јавна опасност и лоши граѓани. Па веќе кога сме одлучиле така да функционираме би сакала да ве прашам. Деновиве сме сведоци на судски постапки за корупција и тешки криминали. Речиси сите од обвинетите се Македонци и Албанци. Дали според тоа треба да помислам дека сите Македонци и Албанци се корумпирани и криминалци? Боли нели. Боли некој да ви стави етикета за нешто за кое немате никаква вина. Знаам дека боли ... Но, исто така знаам дека доколку беа Роми во





прашање тогаш немаше ваквата констатација да биде прашање туку ќе беше реалност. Тешко ќе ви беше да одолеете на потребата од генерализација. Сепак, за публицитет и читаност се работи. Истиот тој публицитет и читаност ве тераат на вашите телевизии, портали и весници да се исмејувате со Ромите. Да, да. Почнувајќи од тв серијата Трст виа Скопје, филмот Дом за бесење, филмот Црна мачка бел мачор и популарниот Шампионите од Шутка па се до разни youtube видеа и слики од дечиња Роми во градски фонтани при информирање на јавноста за неочекувани топлотни бранови во државата. И така се креира една слика.

Негативна слика која придонесува кон стереотипи и стигматизација, но и кон дискриминација, сеграгација и ксенофобија. Затоа ваквата состојба мора да се смени. Мора да се прекине веднаш со негативните вести за Ромите во медиумите. И тука, првенствено патот кон промени треба да го покажат ромските медиуми. Наместо да прикажуваат свадби, поздравни и честитки потребно е да се борат и да покажат на општеството, но и на сите медиуми дека за Ромите има и позитивни вести.

Да им покажат дека ние Ромите не сме јавна опасност туку скромни и мирољубив народ кој никогаш не војувал против други народи. Да им покажат дека е смешно да се плашите од народ кој низ историјата секогаш бил жртва, а никогаш сторител на повреда на човекови права. Затоа ве повикувам, не се плашете од нас ... сакајте не и почитувајте не.

Почитувајте не бидејќи сме лојални граѓани кои ја почитуваат оваа држава. Лојални граѓани кои никогаш не се бунтувале против неа туку напротив ја бранеле носејќи ја нејзината армиска униформа. Ние го почитуваме македонскиот идентитет и јазик и баш затоа нашите најпопуларни пејачи од Есма до Ферус покрај што песните ги пишуваат и изведуваат на ромски јазик одлучуваат истите да ги изведуваат и на македонски јазик. Го знаете ли тоа? Го цените ли тоа?

Како што треба да го цените податокот дека сме одговорни граѓани кои своите деца ги носат на вакцинација. Погледнете ги последните информации ... Шутко Оризари е највакцинираната општина во Скопје ... Далеку повакцинирана општина од Карпош, Аеродром, Чаир ... Колку убав новинарски прилог би можело да излезе од оваа информација ... Ромските деца највакцинирани деца во Македонија ... Исто како што наместо да не прикажувате боси, голи, сиромашни и неписмени би било многу побавно да пренесете успешни приказни од Роми адвокати, фармацевти, доктори ...

Време е во вестите, дебатите и утринските програми да се зголеми бројот на учесници Роми. Верувајте имаат многу паметни работи да кажат.

И само кога медиумите би биле полни со вакви вести, тогаш ќе можеме да ги срушиме стереотипите и да ја избришеме негативната слика за Ромите во медиумите, но и во општеството. Негативна слика која води кон говор на омраза и ксенофобија. Време е тоа да се сопре и промени. Време е медиумите во Македонија, но и во светот да почнат да создаваат позитивна слика за Ромите. Затоа, Медиуми ве повикувам да почнете да пишувате за Ромите и во позитивна смисла. Имате многу материјал за такви текстови и вести. Знајте дека таквите вести ќе ви носат помалку пари и лајкови, но сакам да ве потсетам дека не е се во парите. Напротив медиумите се создадени првенствено да придонесат кон општото добро во државата. А има ли поголемо општо добро од борбата против дискриминацијата, сеграгацијата и стигматизацијата?

## Доста бевме идиоти!

Руфат Демиров



romaversitas  
north macedonia



ROMA  
EDUCATION  
FUND

**ИДИОТИ!** Така науката за политика ги нарекува оние кои не се заинтересирани и не учествуваат во политичкиот живот. Да, да, идиоти! Убаво слушнавете. Затоа и целата човекова историја е борба за повеќе слобода, борба да не бидеме идиоти! И навистина, историјата е сведок дека светот бил полн со апсолутни и тоталитарни владатели. Но, исто така, многу народи и нации низ историјата се покажале како вистински борци против тиранијата на апсолутизмот и тоталитаризмот. И во таа борба биле победници.

Еве, на пример, Англичаните уште во 13 век ги земале работите во свои раце! Во 1215 година, незадоволни од апсолутизмот и самоволието на монархот, тие се побуниле. Веќе биле изморени и уништени од самоволието и неправедното владеење на нивниот крал. И не само што се побунува, туку и го притиснаа кралот и го ограничија за да добијат повеќе слободи и права! Еееееееј монарх!! Абе крал тргнаа од апсолутистичка фотења! И тоа во 1215 година, во време кога апсолутизмот владеел со светот.

На борбата на Англичаните можеме да ги додадеме и Французите. Со познатата Француска револуција од 18 век, под слоганот „Слобода, Еднаквост, Братство“, Французите создаа една нова ера и премин од апсолутизам во либерална демократија. Не само што се ослободија од нечие владеење, туку се ослободија и од старите принципи и идеологии на кој почивал целиот тогашен систем, го свртеа светот за 360 степени, и си создадоа нов свет преку револуција на слободата! 20 век пак беше одбележан со борбата против колонијалната власт! Токму свесноста и партиципативноста на граѓаните од потчинетите колонии е причината за нивното ослободување. Познатиот адвокат и филозоф Ганди, со својата посветеност и активност успеал да ги избрка колонизаторите од Индија. И тука би сакал да ве прашам нешто. Што ќе се случеше ако Ганди си ја гледаше својата работа? Што ако Ганди чекал некој друг да дојде и да го спаси и него и Индија? Веројатно, Индија уште ќе беше покорена од Обединетото Кралство!

Сите примери што ви ги кажав, претставуваат ослободување од сверот наречен тоталитаризам и апсолутизам. Англичаните, Французите и Индијците, се само од неколкуте народи кои успеале да се ослободат од политичките власти за кои тие сметале дека не работат во нивен интерес. Успеале да се ослободат од политичките елити кои го користеа народот за остварување на своите себични и егоцентрични интереси. Се ослободиле од криминалните банди! Се ослободиле од злото на тоталитаризмот и преку своите примери ни подарија прирачници „како да се ослободиме од владетелите што создаваат робови наместо граѓани“. Но, не смееме да заборавиме дека во таа борба против злото лидери на овие народи беа политичари како: Мендела, Ганди, Черчил, Де Гол, Данотн.

И кога сме тука, ајде да се обидеме да ги споредиме нашите ромски лидери со некои светски политичари или со некои политички фаци од минатото! Чии карактеристики поседуваат? Чесноста на Мендела, храброста на Черчил, или хуманоста на Ганди? Или пак, повеќе потсетуваат на корумпираноста на кралот сонце Луи 14, диктаторското однесување на Мусолини, или, пак, себичноста на Марија Антоанета? А? Каде би ги сместиле нашиве? Кај чесните, храбрите и



хуманите? Или кај корумпираните, себичните и диктаторите? Еве, да ви помогнам да видиме како нашите политичари се однесуваат кога имаат политичка моќ.

Не влечат за уши. Вработуваат свои луѓе. Отворено бараат мито за вршење на должности што им следуваат со мандатот. Не пцујат, не навредуваат и ни се закануваат по социјалните мрежи. А пак каква слика создаваат за нас во јавното мислење преку своето поведење и изјави. Во Собрание си спијат и си гледаат спортски натпревари. На собраниска говорница кажуваат неповрзани работи за кои после на сите нас ни се смеат. Се пронаоѓа некој политичар тука. Препознавате, драги мои, некој наш политичар што го прави ова.

Ама главно прашање не е дали препознавате, бидејќи знам дека препознавате, туку што ние Ромите правиме по тоа прашање.

Ние продолжуваме да ги гласаме...им се умилкуваме... ги креваме во облаци од каде тешко дека после ќе сакаат да се симнат на земја...за 12 000 денари плата се продаваме и овозможуваме некој пратеник да зема 12 000 евра за патни трошоци...

Епа се додека дозволуваме султанизам, нашите политичари ќе не стрижат кој како ќе стигне. Ќе не јаваат како магариња, ќе не тегнат за уши, а ние пак ќе ги гласаме. Нема оправдување за ваквото поданичко однесување и молчење! Нема! Доста бевме овци и магариња! Доста бевме идиоти!

Да бидам искрен, покажуваме знаци на живот! Имаме ние и активни луѓе, само делува дека се тивки. Можеби ќе добиете впечаток дека целата ромска заедница е расипана. Но, не е така, имаме чесни и умни луѓе, ама багабонтите се толку гласни што не им дозволуваат на другиве да дојдат до израз. Ги нарекуваат сајбер интелектуалци, а јас би рекол барем не се сајбер криминалци.

Затоа, ве молам, не ги спречувајте оние кои критикуваат, напротив поддржете ги и приклучете им се, бидејќи тие се чувари на демократијата, а другите чувари на тоталитаризмот, апсолутизмот и султанизмот. Не ги сопирајте моторите на правдата, туку бидете нивното гориво!

Освестете се, луѓето што чекаме да дојдат и да не спасат сме самите ние! Ганди е насекаде околу нас. Тој е во сите нас! Ти си Ганди, ти си Ганди, ти си Ганди...сите ние сме Ганди!

Знам, дека патот ќе биде тежок, и дека багабонтите се гласни и не дозволуваат да писнеме, ама мораме да се бориме за подобро утре на нашиот народ. Мораме да се држиме заедно и да се бориме против непријателите на партиципативноста. Првата битка ќе биде борба со самите себе, ќе се бориме да се разбудиме од зимскиот сон наречен подаништво. Е, потоа ќе собереме сила и ќе имаме волја да ги тргнеме од политичка сцена авторитарните квази-политичари и да одбереме некој кој ќе заслужува да биде нарекуван наш претставник. Мораме да се држиме заедно во борбата против непријателите на демократијата, оти, модерниот геноцид ни е пред врата. Не ќе можеме да се бориме против надворешен непријател, ако еден на друг сме си непријатели и имаме лидери кои не водат во пропаст. Затоа, драги мои, ние немаме друга опција. Ние мораме да се бориме. И да, нема да ве лажам, тоа ќе биде тешка битка. Битка во која: 1. Прво ќе не игнорираат; 2. Потоа ќе ни се смеат; 3. Па ќе се борат против нас; 4. И на крајот ќе победиме!!!

## Дали тунелот има крај?

Алмира Фасџии



romaversitas  
north macedonia

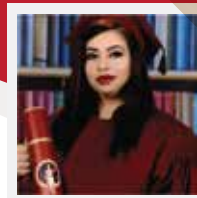


ROMA  
EDUCATION  
FUND

Ја знаете приказната за грдото пајче? Нели? Се зборува дека таа приказна настанала откако мојот дечко пред многу години случајно на шега ме турна во езерото во паркот. Секогаш во друштво ја раскажувавме оваа смешна приказна. Ја раскажувавме и се смеевме. Многу се смеевме, а и искрено многу се сакавме. После неколку години се земавме. Понекогаш покажуваше чудно и агресивно однесување, но јас не се грижев. Знаев дека ние се сакаме.

Мојот маж беше добар човек. Се грижеше за мене. За децата, за куќата. Барем некое време. Но, потоа љубомората си го направи своето. Егото победи. Секој ден се помалку ме сакаше. Не зборуваше со мене. Еден ден ме удри. Не ме болеше многу. Му простив. Мислев дека е заради тоа што добил отказ од работа. Знаев колку е оптоварен со финансиски проблеми. Но, тоа се случи и наредниот ден. И наредниот ден. Почнаа да ми излегуваат модринки на лицето и на рацете. Се прашував зошто. Еден ден случајно гледав вести и слушнав приказна за жена што била малтретирана од мажот. Тогаш јас дознав дека доживувам СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО... Еден ден заминав кај моите. И кажав на мајка ми што доживувам. Татко ми го слушна нашиот разговор и ми рече.. „Ако те удрил мислиш дека би се вратила тука? Види ќерко, јас те израснав многу ми е жал за твојата ситуација, но нема да можеш да се вратиш тука. Што ќе речат комшиите? Знаеш дека цел свет ќе не озборува? И сама знаеш дека за караница се потребни двајца, земи среди си ги односите со маж ти и биди добра жена. Просто не ми се веруваше дека ми кажа да бидам добра жена. Добра жена ејјј ... Така го доживеав моето прво разочарување. Моите најблиски не ме разбраа. Мојот херој не ме подржи.

Но разочарувањата не престанаа тука. Одлучив за мојот проблем да зборувам со мојата пријателка Марија, чија што мајка е позната јавна обвинителка. Се надевав дека жена што е јавен обвинител ќе ме разбере и ќе се обиде да ми помогне. Арно ама, не добив поддршка и од таму. Знаете зошто? Затоа што мајката на мојата пријателка ми рече дека е многу тешко да го стават во затвор мојот маж, и доколку се разведам од него многу тешко ќе добијам старателство врз децата бидејќи немам имот и не работам и сум само со средно образование. Ми кажа дека во Македонија има голем број на жени што се тепани од своите мажи, и дека многу мал број на такви случаи се пријавени и завршиле со среќен крај. Исто така ми рече дека обично жените не кажуваат дека се тепани. Верувале или не, на крајот ми призна дека и таа е жртва на семејно насилство и дека не може да го пријави својот сопруг заради децата, репутацијата, околината.. Како денес се сеќавам на нејзините зборови: „ Па Алмирче јас сум јавен обвинител и си куќам. Ти си никој и ништо и мислиш да водиш војна со мажите... Хахахаха не ме смеј. Биди добра и послушна жена и ќе видиш како ќе се однесува добро кон тебе“. Натажена се вратив дома. Плачев. Многу плачев. И тогаш сфатив дека не е само Алмира. И Елена е, и Арлинда е, и Џејлан е, и Бајрамша е... Сфатив дека семејното насилство го има кај Македонци, Албанци, Турци Роми. Кај богати и сиромашни. Кај образовани и кај неписмени. Кај тие што живеат во палати и кај тие што живеат во шатори. Додека размислував, мојот маж се врати дома. Кога виде дека нема ништо за јадење... Погодувате нели?. Повторно тепање.



Поминаа неколку недели. И разочарана од моите најблиски и од моите пријателите одлучив да побарам помош од институциите. Го пријавив во полиција и знаете што? Навистина го притворија. Тогаш за прв пат помислив дека мојот кошмар конечно заврши. Конечно видов светлина во тунелот. Нормален живот како што секоја личност заслужува. Колку бев само среќна. Ох, колку бев среќна. Но се излажав. 2 дена подоцна тој се врати. Тоа беше најлошиот ден во мојот живот. Навреди, шамари, клоци, боксови...Овој пат толку беше насилен што од болка се онесвестив и се разбудив во болница.

Во болница поминав низ разни терапии. На крајот по барање на лекарите ме префрлија во еден shelтер центар. Но, и таму трпев насилство. Само таа што била таму знае како е. Пеколот го видов со свои очи. Ме навредуваа, ме исмејуваа дека сум Ромка, ми ги земаа личните работи, ми ги земаа сликите од моите деца. Не можев да издржав, ми недостасуваа моите деца. Мајка сум. Решив да се вратам дома и да разговарам со маж ми и да му понудам решение или да го решиме проблемот или да се разведеме. Не прифати. Знаете што добив? Силување со тупаници, со крв и со едно големо ТИ СИ МОЈА И НЕМА ДА СЕ РАЗВЕДЕМЕ. ПОПРВО БИ ТЕ УБИЛ ОТКАКО ДА ТЕ ОСТАВАМ.

И така останав негова. Негова и несреќна. Поминаа месеци. Тепањата се зачестија. Потоа го снима. После некое време се врати дома а со него се вратија и моите модринки. По моето лице, по моите раце. Постојано нови модринки. Се прашував дали еден ден ќе заврши ова. Дали ќе ми заврши казната? Сакам да престане...Само сакам да не ме боли веќе. Но, не можам сама. Јас веќе не го гледам светлото на крајот на тунелот. Се губам. Целосно се губам. Затоа ве молам помогнете ми. Ве молам за помош. Помош, помош, помош...



Врз основа на потребите на студентите Роми во 2001 година се основа Програма за образование на Роми – Ромаверзитас како заедничка иницијатива на Фондација Отворено општество – Македонија и Програмата за поддршка на високото образование (HESP) при Институт Отворено општество – Будимпешта.

Во 2005 година Програма за образование на Роми – Ромаверзитас беше целосно финансиски поддржана од Ромскиот образовен фонд (РЕФ) од Будимпешта.

Во 2014 година Програма за образование на Роми – Ромаверзитас премина во Здружение на граѓани „РОМАВЕРЗИТАС“ на иницијатива на алумни на Програма за образование на Роми – Ромаверзитас и со целосна финансиска и останата поддршка од Ромскиот образовен фонд (РЕФ) од Будимпешта.

### **ВИЗИЈА**

Ромаверзитас е лидерска национална граѓанска организација и заедница која ги застапува интересите на младите, средношколците, студентите и дипломираните Роми за да се унапреди нивната положба преку ефективна академска поддршка и развој на вештини, за подобро позиционирање и интеграција на Ромите во општеството.

### **МИСИЈА**

Ромаверзитас е клучна граѓанска организација која работи на поттикнување на квалитетно образовани генерации на млади Роми, преку поддршка и развој на личните и образовните капацитети на учениците и студентите во комплетирањето на средното и високото образование, и на целосна интеграција на Ромите во општеството преку унапредување на вработливоста и развој на лидерство во Република Северна Македонија

### **СТРАТЕШКИ ЦЕЛИ НА РОМАВЕРЗИТАС ЗА ПЕРИОДОТ 2019-2023**

Стратешка цел 1. Зголемување на бројот на запишани и завршени средношколци и студенти Роми

Стратешка цел 2. Поттикнување на вработувањето и зголемување на вработливоста на младите Роми

Стратешка цел 3. Застапување на интересите на Ромаверзитас - заедницата и создавање на потенцијал за лидерство

Стратешка цел 4. Развивање на ромскиот идентитет и солидарност кај младите, средношколците, студентите и дипломираните Роми

*Изготвката на оваа публикација беше овозможено со финансиска поддршка од Ромскиот образовен фонд (РЕФ) од Будимпешта, во рамките на проектот „Ромаверзитас - со поддршка за развој кон лични и колективни еднакви пристапи и можности“. Содржината во оваа публикација е одговорност на авторите и не ги одразува мислењата и ставовите на Здружението на граѓани „РОМАВЕРЗИТАС“ и на РЕФ.*